

13.03.2024

Dezbateri: **Enlargement and the Future of Europe. Perspectives from Romania (online)**

- *eveniment online (Zoom)* -

Institutul European din România (IER), în parteneriat cu Trans European Policy Studies Association (TEPSA), a organizat, în data de **13 martie 2024**, un dialog online cu prilejul lansării volumului colectiv: „Enlargement and the Future of Europe: Views from the Capitals”. Acesta s-a desfășurat în format online, prin intermediul platformei Zoom. Lucrarea, coordonată de Michael Kaeding, Johannes Pollak și Paul Schmidt și apărută sub egida TEPSA, prezintă 41 de perspective naționale din cadrul statelor membre ale Uniunii Europene (UE) și din țările aflate în vecinătatea UE, experții naționali analizând modul în care procesul de extindere al UE este perceput în contextul schimbărilor geopolitice din ultimii ani.

În deschiderea evenimentului, a fost adresat un cuvânt de bun-venit de către directorul general al Institutului European din România, **Oana-Mihaela Mocanu**. Capitolul despre România, elaborat de **Mihai Sebe**, șef Serviciul Afaceri Europene și **Eliza Vaș**, coordonator Compartimentul Studii (Institutul European din România), a fost prezentat în cadrul evenimentului. În plus, o serie de puncte de vedere privind procesul de extindere și viitorul Europei au fost prezentate de către **Kerry Longhurst**, profesor la catedra Jean Monnet la Collegium Civitas din Varșovia (Polonia), **Miruna Butnaru-Troncotă**, conferențiar în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative, București, și **Yasen Georgiev**, director executiv al Institutului de Politici Economice, Sofia (Bulgaria). Dialogul a fost moderat de **Michael Kaeding**, coeditor al cărții, profesor de integrare europeană și politici ale UE, Universitatea Duisburg-Essen, Germania.

În cuvântul de bun-venit adresat, directorul general al IER, **Oana-Mihaela Mocanu**, a făcut referire la sprijinul constant pe care România l-a arătat pentru avansarea politicii de extindere, considerându-l drept o investiție în susținerea valorilor europene. Totodată, a menționat faptul că în timpul Președinției române a Consiliului Uniunii Europene, din 2019, procesul de extindere a fost o prioritate pe agendă, iar Concluziile Consiliului din luna iunie a acelui an au reflectat sprijinul României pentru generarea unor evoluții pozitive în politica de extindere și au subliniat importanța recunoașterii eforturilor depuse de statele candidate pentru a-și îndeplini obligațiile. Făcând trimitere la prioritățile guvernamentale și amintind că România rămâne angajată în procesul de extindere din Balcanii de Vest și Turcia, susținând în mod activ perspectiva europeană a Ucrainei, Republicii Moldova și Georgiei, s-a referit și la studiul publicat sub egida IER în 2024, axat pe [perspectivele României privind integrarea europeană a țărilor din Balcanii de Vest](#).

Michael Kaeding, moderator al evenimentului, membru onorific al Consiliului de Administrație al TEPSA și profesor de integrare europeană și politici UE la Universitatea Duisburg-Essen, s-a referit în intervenția sa la importanța subiectului extinderii în contextul viitoarelor alegeri europarlamentare. A menționat că limitările geopolitice actuale necesită acțiuni politice prompte și inovatoare ca răspuns la strategia de extindere a UE. Cu toate acestea, reforma politicii de extindere, precum și modernizarea internă a UE și a statelor

candidate sunt procese consumatoare de timp. Este imperativ să se ia în considerare și să se respecte caracteristicile naționale, atât ale statelor membre UE, cât și ale țărilor candidate. O majoritate politică post-electorală în favoarea extinderii este esențială pentru implementarea cu succes a politicii.

Mihai Sebe, șef Serviciul Afaceri Europene (IER), lector la Universitatea din București, coautor al capitolului despre România din volumul colectiv *„Enlargement and the Future of Europe: Views from the Capitals”*, a prezentat contextul apropierei României de Uniunea Europeană și motivele pentru susținerea puternică a politicii de extindere. Existența unei alternative politice sub forma UE a motivat fostele state comuniste din Europa Centrală și de Est să continue procesul de reformă economică și socială, respectiv a încurajat întoarcerea către Europa. Extinderea Uniunii către Europa Centrală și de Est a fost privită astfel ca o modalitate de a stabili un climat de pace și de securitate pe continent. În 1995, România și-a prezentat în mod oficial cererea de aderare la UE, acest obiectiv beneficiind de susținerea pe scară largă a elitelor politice. Din postura de stat membru al UE, România a transmis că extinderea servește nu doar ca un semnal strategic dinspre Europa către țările candidate, ci și ca un mijloc de mobilizare a aspirațiilor lor interne. Un calendar clar pentru procesul de aderare oferă predictibilitate populației și cultivă un sentiment de apartenență la proiectul european. De-a lungul anilor, România a fost un susținător ferm al extinderii Uniunii, considerând că UE ar trebui să aibă o înțelegere mai profundă a Balcanilor de Vest și a altor state est-europene.

Eliza Vaș, coordonator Compartimentul Studii (IER), coautor al capitolului despre România din volumul colectiv al TEPSA *„Enlargement and the Future of Europe: Views from the Capitals”*, și-a structurat intervenția raportându-se la subiectul extinderii din trei perspective: **extinderea – ca o prioritate împărtășită de cetățenii români, ca mijloc de succes pentru avansarea proiectului european și ca proces bazat pe valori**. Politica de extindere a fost considerată un subiect important de către mulți cetățeni români în faza națională a Conferinței privind viitorul Europei. Din concluziile dezbaterilor organizate de către IER a reieșit că este necesară utilizarea întregului potențial al cadrului instituțional existent, iar un argument în acest sens îl reprezintă actualizările legislative din ultimii ani aduse setului de instrumente ale UE privind statul de drept (mecanismul statului de drept cu acțiune preventivă și regulamentul privind condiționalitatea, care implică o acțiune coercitivă). În al doilea rând, au trecut 20 de ani de la valul de extindere din 2004 și, între timp, statele membre au experimentat efectele transformatoare pe care aderarea le-a adus economiilor și societăților lor. În cazul României, beneficiile economice au primat în discursul public, dar nu trebuie trecute cu vederea schimbările cu impact asupra societății în ceea ce privește racordarea la legislația și mecanismele europene. În al treilea rând, au trecut peste 750 de zile de la începutul agresiunii ruse împotriva Ucrainei, iar vecinii României luptă pentru a proteja valorile europene pe flancul estic. Susținerea valorilor europene în statele candidate ar trebui considerată vitală pentru UE. Astfel, extinderea Uniunii ar trebui să fie privită atât ca obiectiv politic, cât și drept vocație europeană de a oferi o șansă celor care își doresc acest lucru.

Miruna Butnaru-Troncotă, conferențiar univ. dr. la Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, a oferit o analiză a punctelor de vedere despre procesul de extindere. A amintit că pericolul unei singure povești constă în crearea de stereotipuri și în tabloul incomplet pe care acestea îl conturează. Când vine vorba de extindere, există diferite

puncte de vedere atât din partea candidaților, a potențialilor candidați, cât și a statelor membre. În zilele noastre, războiul din Ucraina le-a determinat chiar și pe cele mai reticente state membre ale UE să realizeze că extinderea nu se rezumă la un simplu proces, ci necesită câștigarea inimilor și a minților cetățenilor din țările candidate. Problema extinderii nu este doar o chestiune de *cum*, ci și de *când* se va întâmpla. Pregătirea UE pentru acest tip de extindere implică un proces complex de negociere politică, influențat de diverse realități. Spre exemplu, în Austria statisticile arată cel mai scăzut sprijin din partea cetățenilor săi pentru extindere. Pe de altă parte, România este văzută ca un susținător și furnizor de expertiză pentru Balcanii de Vest, în special pentru Serbia și Albania, respectiv pentru Republica Moldova. România se confruntă, de asemenea, cu un an electoral crucial, unele partide politice exprimând opinii eurosceptice. Subiectul temerilor generate de extindere reprezintă o problemă semnificativă, mai ales în contextul alegerilor europene și naționale. Viitorul UE este împletit cu cel al Balcanilor, la fel cum viitorul Balcanilor este legat de UE.

Yasen Georgiev, director executiv la Economic Policy Institute (EPI), Sofia, Bulgaria, a subliniat că tema dezbaterii este oportună și a menționat recomandarea Comisiei Europene de a începe negocierile de aderare cu Bosnia și Herțegovina. A precizat că de la extinderea din 2004 și până în prezent, Uniunea Europeană s-a schimbat foarte mult și, îndeosebi după Brexit, a devenit mai critică la adresa sa și s-a concentrat mai mult pe zona euro. Centrul de gravitate al extinderii s-a mutat către Est. Extinderea este o modalitate a UE de a se reinventa și de a se afirma din nou pe scena globală. Dar cât de pregătită este Uniunea pentru o nouă extindere? Pregătirea mentală este foarte importantă. În statele fondatoare ale Uniunii Europene, sprijinul populației pentru extindere a scăzut. El este încă puternic în statele ce au devenit membre ale Uniunii începând cu anul 2004. Este important să ținem cont și de nemulțumirile statelor care așteaptă de mulți ani în anticamera UE și sunt surprinse să vadă că, în prezent, unele state din Parteneriatul Estic (Ucraina, Republica Moldova, Georgia) par a avea perspective mai bune de aderare la UE. Aderarea Ucrainei, o țară cu un potențial agricol considerabil, constituie o provocare pentru politica agricolă comună a UE și va avea un impact semnificativ asupra fermierilor din statele membre UE.

Kerry Longhurst, profesor la catedra Jean Monnet de la Collegium Civitas, Varșovia, Polonia, a menționat câteva aspecte ce îndeamnă la reflecție: ieșirea din UE este un proces mai dificil decât aderarea la UE; politica de extindere a luat un nou avânt și, pentru a-l fructifica, trebuie să avem în vedere diferențele dintre țările care au aderat în 2004 și cele care urmează să adere în viitorul apropiat. Sprijinul public pentru aderare diferă semnificativ: dacă în statele din marele val de extindere din 2004 a existat un consens incontestabil în privința beneficiilor aderării la UE (atât la nivelul elitelor politice, cât și la nivelul publicului larg), în cazul actualelor țări candidate elitele politice și populația au păreri divergente (de exemplu, în Republica Moldova, în Bosnia și Herțegovina etc.). În plus, o serie de indicatori ce măsoară buna guvernare, democrația, lupta împotriva corupției, relevă că țările candidate se confruntă cu probleme mai mari decât cele ale țărilor admise în UE în 2004. Accelerarea aderării la UE (pe care se pune accentul de când a izbucnit războiul din Ucraina) trebuie conciliată cu abordarea bazată pe merit, astfel încât noul val de extindere să nu comporte riscuri și vulnerabilități nici pentru valorile europene, nici pentru actualele state candidate printr-o eventuală perpetuare a problemelor interne. Noul val de extindere este adesea descris ca o investiție geostrategică, mai ales că e vorba și de un stat cu regiuni ocupate (Ucraina) și de state cu conflicte înghețate pe teritoriul lor (Republica Moldova și Georgia). E puțin probabil ca integrarea în UE să contribuie radical la soluționarea acestor conflicte, ce pot fi manipulate de către actori externi, cum ar fi Federația Rusă.

În cadrul sesiunii de **Întrebări și răspunsuri**, au fost formulate o serie de întrebări, dintre care menționăm:

• **Există vreo conexiune între „oboseala” extinderii și intensificarea mișcărilor extremiste?**

Mihai Sebe: „Oboseala” extinderii și creșterea extremismului nu sunt realmente legate una de alta, dar politicile UE servesc drept „țap ispășitor” pentru politicile naționale defectuoase ale anumitor state. Ca atare, ar fi necesară o mai bună comunicare strategică din partea Parlamentului European, a Comisiei Europene. Uniunea Europeană poate fi asemuită cu un port sigur, o zonă de securitate, pentru țările candidate la aderare. De asemenea, trebuie să ne gândim la costurile pe care le va avea pentru Uniune un eventual refuz al extinderii. Nu ar trebui să tergiversăm extinderea pe motiv că e nevoie mai întâi de o reformă a tratatelor. Dispunem de suficiente instrumente pentru a răspunde cerințelor noului val de extindere și cu acestea trebuie să lucrăm. Mai mult, e imperativ să ne punem întrebarea „Cât timp poate o țară să rămână candidată la aderare?”. În acest sens, Turcia oferă un exemplu ilustrativ: în pofida bunei dezvoltări economice și a capacităților sale militare, Turcia se află încă în anticamera Uniunii Europene.

• **Este nevoie să izbucnească un conflict ca să înțelegem importanța extinderii Uniunii Europene?**

Kerry Longhurst: Războiul din Ucraina s-a dovedit a fi, în mod clar, un catalizator al evidențierii importanței extinderii Uniunii Europene prin integrarea unor țări care, în urmă cu un deceniu, nu erau potențiale candidate la aderare. Opinia publică a trecut printr-o serie de transformări. Extinderea a dobândit un caracter geostrategic. Istoria Uniunii arată că procesul de extindere s-a desfășurat în paralel cu cel de adâncire a integrării. Anterior, UE a fost percepută ca un furnizor de securitate în ceea ce privește consolidarea democrației și a statului de drept etc., dar în prezent se pune accent și pe dimensiunea de apărare.

Miruna Butnaru-Troncotă: Edi Rama a întreat retorici: „E necesar un alt conflict în Balcani pentru a urgenta extinderea?”. De altfel, „Agenda de la Salonic” din 2003 a confirmat perspectiva europeană a țărilor din Balcanii de Vest, după războaiele din Balcani. Totuși, întotdeauna au existat elemente de ordin geostrategic în procesul de extindere a UE: de exemplu, Spania și Portugalia au aderat la UE după ce au scăpat de regimurile totalitare.

Yasen Georgiev: Ideea aderării treptate bazate pe merit ar putea face procesul aderării mai clar și mai predictibil. Cu alte cuvinte, statele candidate ar trebui să știe că dacă au ajuns la o anumită etapă, au anumite beneficii, dacă au ajuns la o altă etapă, au alte beneficii etc. Aceasta ar putea contribui la rezolvarea problemelor din cadrul politicii de extindere.

• **Dacă România ar primi portofoliul extinderii UE, acest lucru s-ar datora unor considerente geografice sau meritocratice?**

Eliza Vaș: Cele două nu se exclud, astfel că un asemenea portofoliu ar reflecta și considerentele de ordin meritocratic și respectarea unui echilibru geografic al funcțiilor. România poate împărtăși expertiza sa țărilor candidate, având pe lângă experiența instituțională o societate civilă dezvoltată. Legătura dintre organizațiile societății civile din diferite țări ar contribui semnificativ la facilitarea procesului de aderare la UE și ar putea juca un rol esențial în promovarea valorilor europene.

• **Există o alternativă la procesul de extindere? Ce formă va lua acesta? V-ați gândit la o dată țintă pentru noul val de extindere? Cum putem implica cetățenii/votanții în acest proces și cum i-am putea pregăti pentru extindere?**

Kerry Longhurst: O dată țintă ar putea fi anul 2030. Trebuie să concepem o abordare graduală a extinderii. Ar trebui să vorbim fără echivoc despre extindere: să precizăm care sunt beneficiile și costurile ei, nu doar pe termen scurt, ci și pe termen lung.

Yasen Georgiev: Societatea civilă este foarte importantă, dar fiecare dintre noi (fie că suntem cercetători în diverse think-tank-uri sau membri ai mediului academic, experți etc.) ar trebui să fie mai vocal în evidențierea beneficiilor integrării în UE deoarece noile generații nu cunosc și, de aceea, nici nu apreciază la adevărata lor valoare avantajele aduse de integrarea în UE.

Miruna Butnaru-Troncotă: Comunitatea politică europeană este o platformă interguvernamentală, ce capătă tot mai multă vizibilitate și, prin urmare, ar putea fi utilizată în scopuri de comunicare. Referitor la data țintă pentru noul val de extindere, Muntenegru s-a angajat să finalizeze negocierile de aderare în 2028 spre a da un bun exemplu celorlalte țări candidate. E nevoie de soluții ajustate, soluții specifice pentru fiecare stat candidat, soluții care să țină cont de particularitățile fiecărei țări.

Eliza Vaș: Trebuie să ne pregătim pentru situația când unele din actualele state membre se vor transforma din net beneficiare în net contribuitoare la bugetul Uniunii Europene. Ar trebui să punem accent mai mult pe valorile, stabilitatea și modernizarea pe care aderarea la UE le-a adus cu sine.

Mihai Sebe: Nu există o alternativă la extindere pentru că, altminteri, s-ar accentua „oboseala” extinderii. N-ar trebui să evităm dialogul cu populația. Democrația directă, exercitată prin referendumuri, nu reprezintă neapărat o soluție universală, un panaceu care să combată deficitul democratic. Cetățenii ar trebui să fie mai bine informați despre importanța instituțiilor europene. De exemplu, mulți nu înțeleg de ce Parlamentul European este important.

În încheierea evenimentului, după ce a reliefat necesitatea acestor dezbateri privind aspectele relevante pentru viitorul Europei, moderatorul **Michael Kaeding** a amintit că, în curând, Consiliul European va adopta Agenda strategică a UE 2024-2029 de care noua Comisie Europeană va ține cont în formularea programului său de lucru.

Întocmită de **Ioana-Elena Bădescu-Secu** și **Caroline-Raluca Ghețu**,
Compartimentul Studii